

כבוד ה' אלהים

ל' אלהים

דורשים לגנאי

דברי רש"י על הפסוק הראשון בפרשה, "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", מפליאים מעט: "יש דורשים אותו לשבח ויש דורשים אותו לגנאי". אם ניתן לדרוש אותו לשבח, מה ראו רבותינו, ומה ראה רש"י, לדרוש אותו לגנאי?

נח מופיע בסוף פרשת בראשית בתור התקווה הגדולה של העולם - יש עולם שלם של פושעים וגנבים, ובתוך העולם הזה יש איש אחד, יחיד בדורו: "ונח מצא חן בעיני ה'". כך גם מעיד עליו שמו - "זה ינחמנו": יש כאן ילד שנולד עם תקווה גדולה. אבל נח, למרות כל השבחים, למרות שדיבר עם הקב"ה והיה קרוב אליו, מגיע בסופו של דבר למצב שבו דורשים אותו לגנאי.

במבט ראשון ברור שהדרשה של נח לגנאי איננה גנאי גמור, כלומר שכל מה שהוא עשה היה רע - אלא לגנאי בהשוואה לאברהם. בכלליות ניתן לומר שכשחז"ל דרשו את נח לגנאי הם לא עשו זאת בכדי להמעיט בערכו של נח כמו שרצו להדגיש את ערכו של אברהם.

כדידות

אם נתבונן יותר נראה, שבסיפור על נח קיים דבר המצוי גם אצל אנשים אחרים; תחילתו של נח היא כ"איש צדיק תמים", אבל הסיפור

האחרון עליו הוא לא כל כך יפה. נח אמנם איננו בדיוק האיש שעשה את המעשה, אבל הוא מעורב בסיפור מכוער, ולא לגמרי שלא באשמתו. מיד עולה על הדעת איש אחר - לוט. גם הוא בחור ממשפחה טובה, שמסיים באופן לא כל כך יפה. אף אחד לא יכול לטעון שהוא בעצמו עשה משהו, ואי אפשר להאשים אותו בצורה גלויה, אבל יש אי-בעימות בתוך העניין, וברור שדרשות חז"ל המרובות בנושא רק מדגישות עניין שקיים כבר בפסוקים.

קיימות נקודות דמיון נוספות בין נח ולוט. אצל שניהם מעורבים הילדים, שניהם התפתו לייך והנפילה שלהם מגיעה דרך שיכרות, ונאצל שניהם השאלה היא לא מה גרם לאדם שיכור שיעשה מה שיעשה - אלא מה גרם לו שישתכר. נח ולוט הם שניהם שריד לעולם שהיה, אנשים בודדים שנשארו מעולם שלם, שהיה קיים ונעלם כהרף עין - כל מה שהיה סביבם לפתע איננו. והם נשארים מבודדים בתוך עצמם. כפי הנראה גם נח וגם לוט אינם מסוגלים לעמוד בכדידות, בהנראה, כהרגשה הזו שאני נמצא לבד, ומשום כך השלב הראשון הוא ששניהם מתחילים לשתות, ואחר כך קורה מה שקורה.

הכדידות של נח ושל לוט קיימת אצל כל אדם שהחליט להפריד את עצמו מן העולם; בעצם, זו כדידותו המהותית של הצדיק, משום שהחלטה להיות צדיק יכולה לבוא לידי ממשות רק כאשר אדם מסוגל להיות לבדו. הוא מוכן להביא בחשבון כדידות שאין לה סוף, הוא מוכן להיות בכחינה של אברהם, שעליו נאמר (יחזקאל לג, כד): "אחד היה אברהם".

Lonely Man (2)
of Faith
(Beg.)

אברהם רוצה לעשות שינוי בעולם, אבל ברגע שהוא יוצא מבית אביו הוא צריך גם להיות מוכן להיות אחד, בודד; להיות כמעמד שבו, כדרשת חז"ל (בראשית רבה מא): "אברהם העברי" (שם יד, יג) - "כל העולם מעבר אחד והוא מעבר אחד". הנכונות של אברהם לקבל את הכדידות של צדיקותו היא חלק ממה שעושה אותו צדיק שלם. מאידוד, אדם יכול להיות גדול באמת, אך כל עוד הוא יכול להתקיים רק עם חברה התומכת בו - הוא לא יהיה במדרגה הזו של צדיק.

בספר יחזקאל (יד, יד) מופיעים יחד עם נח גם דניאל ואיוב, והמשותף לשלושתם הוא שכל אחד מהם הוא אדם שהיה צריך להתחיל בעצמו את המהלך שלו, מכלום ולבדו. אדם שהולך בדרך הזו מקבל על עצמו להיות לבד גם במקום שיש חברה טובה. הוא לא יכול להסתדר לא עם אביו, לא עם אמו, לא עם אחיו, לא עם אחיותיו ולא עם אף אחד אחר - חלק ממהותו הוא להיות לבד.

הצדיק מתמודד עם הכדידות גם כאשר הוא מוקף קהל וגם כאשר יש אנשים אחרים סביבו.

כאמור, חלק מהנושא הזה הוא עניין של סביבה. סביבה לא אהבת שמישהו יוצא דופן, גם אם הוא יוצא דופן לטובה, ולוקח לאנשים הרבה זמן להתרגל למישהו שהוא יותר טוב מאחרים. מצד שני, לחלק מן האנשים יש קנאה, שנאה ושאר מידות שגורמות שהדברים לא ילכו בצורה חלקה. אבל מעבר לתגובת החברה, יש את הנקודה שבין אדם לעצמו. כאשר אדם בוחר ללכת כלפי מעלה, לקראת הקב"ה, בדרך הטבע הוא מבודד את עצמו. לא מפני שהחברה אומרת כך או אחרת, אלא מפני שהוא מייחד את עצמו עכשיו למגע נומין אחר.

כדי שאדם ילך בדרך של צדיקים הוא צריך להיות, לפחות במידה מסוימת, מובדל ומופרש אל הקב"ה, זה דבר הדרוש סוג

של טוטליות. אדם שיתחשב כל הזמן בסביבתו עשוי להגיע לדברים חשובים, אבל כדי להגיע לדרך אמת גמורה דרושה זניחה גמורה של המחשבה על אחרים. אם אני בכל זאת חושב על כך, זהו פגם בעצם הרצייה. זה נכון לגבי דודו של נח, של אברהם, של משה וכאמור - גם לגבי דודו של דוד.

THE NATURE of the dilemma can be stated in a three-word sentence. I am lonely. Let me emphasize, however, that by stating "I am lonely" I do not intend to convey to you the impression that I am alone. I, thank God, do enjoy the love and friendship of many. I meet people, talk, preach, argue, reason; I am surrounded by comrades and acquaintances. And yet, companionship and friendship do not alleviate the passional experience of loneliness which trails me constantly. I am lonely because at times I feel rejected and thrust away by everybody, not excluding my most intimate friends, and the words of the Psalmist, "My father and my mother have forsaken me," ring quite often in my ears like the plaintive cooing of the turtledove. It is a strange, alas, absurd experience engendering sharp, penetrating

3) pe

pain as well as a stimulating, cathartic feeling. I despair because I am lonely and, hence, feel frustrated. On the other hand, I also feel invigorated because this very experience of loneliness presses everything in me into the service of God. In my "desolate, howling solitude" I experience a growing awareness that, to paraphrase Plotinus's apothegm about prayer, this service to which I, a lonely and solitary individual, am committed is wanted and gracefully accepted by God in His transcendental loneliness and numinous solitude.

הולכים לאבדן - ובכל זאת לתוך התיבה הוא מכניס לפחות בן אחד, שספק גדול אם היה צריך להיכנס. הדברים הללו אינם רחוקים; לפעמים נוצרת מין קליקה של צדיקים, ארבעה, חמישה, שמונה צדיקים יחד שיושבים לעצמם, והם מכניסים לשם גם את חס ואת כנען, מפני שהם אומרים 'אנחנו בכל זאת משפחה, אנחנו נסתדר, אבל עם אחרים אנחנו לא יכולים להסתדר'.

ידועה האימרה שנח הוא הרוגמא הראשונה למה שנקרא בידידי "צדיק אין פעליך" - צדיק בפרוה. מה זה צדיק בפרוה? כאשר מגיע קור לעולם, יש שתי דרכים איך להתמודד איתו: הדרך האחת היא להדליק תנור, והדרך האחרת היא ללבוש פרוה. התוצאה לגבי הבאדם עצמו היא אותה תוצאה; בין שאני מדליק את התנור ובין שאני לובש את הפרוה, יש לי מספיק חום ואני יכול להמשיך לתפקד. ההבדל הוא רק לגבי אחרים: כשאני מדליק את התנור יהיה חם גם לאחרים, ואילו כשאני לובש את הפרוה - לי אמנם חם, אבל לאחרים עדיין קר.

הבעיה של מי שבונה לעצמו תיבה היא לא בזה שאין צורך בתיבה. יש צורך בתיבה שאליה אפשר יהיה להימלט מהמבול, אבל כשהתיבה שלו סגורה באופן שאחרים לא יכולים להיכנס אליה, מסתבר שיש בזה משהו פגום.

4) D.V.S.P.C's

"צדיק עם פעליך" הנקודה הזו של העלייה במעלות הקודש, היא נקודה לא פשוטה. יש בה סכנה מתוך עצמה, ובה גם נח נפל: משום שכשאני עוסק בעולם שכל כולו קדושה, אני חי בו, כסופו של דבר, לבדי, ואני עלול לשכוח שיש גם אנשים אחרים בעולם. כשאדם חי, גדל ומתפתח כאשר הוא לבדו, נוצרת אפשרות שהוא יגיע לנקודה שבה הוא כבר לא מרגיש את האחרים.

מה עושה צדיק כאשר באה שואה לעולם? הוא יכול להגיב בכמה צורות. כשנח בונה לעצמו תיבה, הוא בוחר בדרך מאוד מסוימת של תגובה. לבריות הוא מסביר שהוא בונה תיבה כי הקב"ה בדרך להביא פורענות, והוא לא שונא אותם, חלילה; אבל תמצית עבודתו היא לבנות מקלט שאליו הוא וחבורתו יוכלו להימלט ולשרוד, כדי שמה שיהיה - הוא לא יינזק. הוא צדיק תמים, אבל אין לו היכולת לדבר עם בני דורו, שמחשיבים אותו למשוגע. בטח שלא אחרי מאה ועשרים שנה שהוא שומע בדיחות על המבול, ובטח כבר נמאס לזקן מכך שמספרים עליו בדיחות. ולכן כשהוא בונה תיבה, הוא בונה מקלט שבשכיל עצמו. הוא מוכן אולי להכניס לשם עוד שמונה אנשים פחות או יותר, אבל מניין שלם אין שם, וגם לא יכול להיות, כי איש כזה לא יכול לעשות מניין זה חלק ממהותו. במקרה של נח אמנם יש כמה אנשים קרובים, אבל הוא לא הלך רחוק: רק אשתו ובניו. רק כהערת אגב מעניינת, נח מכניס לתיבה את המבחר שבמבחר, רק את הראוי לשרוד מהמין האנושי. את כל השאר הוא זורק וכולם

5) יגן

1) (יש) מכל בשר וגו'. ידוע כי החיות רבות מאד, ומזון גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם. והרמש הרומש על הארץ רב מאד גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר, וכמו שאמר רבותינו "מאה ועשרים מיני עופות טמאים יש במזרח וכלם מין איה הם, ולעופות טהורים אין מספר. והנה יצטרך להביא מכלם שיולידו כמותם וכאשר תאסוף לכלם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה לא תכיל אותם התיבה הזאת, ולא עשר כיוצא בה. אבל הוא נס"י החזיק מועט את המרובה". ואם תאמר יעשנה קטנה ויספך על הנס הזה, ראה השם יתברך לעשותם גדולה כדי שיראו אותה בני דורו ויתמהו בה ויספרו עליה וידברו בענין המבול וכגוס הבהמה וחיה ועוף לתוכה, אולי יעשו תשובה. ועוד עשו אותה גדולה למעט בנם כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים לעשותם מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים. ואל תתפתה * לאמר כי היו שלש מאות אמות באמת איש נח והיה גדול. שאם כן היו גם האנשים גדולים, גם תחיה והעופות בדורות ההם גדולים עד שלקה העולם במבול. ועוד כי האמות אמות התורה הנה * :

6) חסידות רמת השרון

ויש להבין, מדוע אבו דרך הקבי"ה למעט בנס? ביאור הדבר הוא שתכלית עשיית הנס היא עבורנו כדי שנתבונן ונלמד מזה גדולתו ויתברך. יחד עם זאת, א"א לשלול מן האדם את הבחירה, ולכן עושה הקבי"ה את הנס באופן שעדין ישאר מקום להכחישו. אם יהיה הנס גדול וברור עד כדי שלא יוכלו לפקפק בו, ייפגם כח הבחירה שבאדם. ואע"פ שגם

2

י"ח שנתה

ע"ע

דרשה לנשואין והנזכרת הבית

מכל הבהמה הפהורה תקח לך וגו' (ו)
 א. כחצ רש"י, העמידה להיות
 טהורה לישראל, למדנו שלמדנו נח טהורה, עד
 כאן. והקשו המפרשים דלמא נזכרים (קמח).
 ומציאו רש"י לעיל (ו. כ) דכל שהמיצה קולטתן
 צדוע שהן טהורין, אין המיצה קולטתן
 צדוע שהן טמאים, וא"כ מה הראיה דנח
 למד טהרה שהצחין צין טמא לטהור, לא
 היה הדבר תלוי אלא בזה המיצה קלטת או
 לא קלטת. ועיין בחזקוני כאן ובמהרש"א
 צנחנים סס.

תיבה באורך של שלוש מאות אמה וברוחב של חמישים אמה, נחשבת לקטנה בהתווה...
 בכמות העצומה של חיות ועופות ומזון, ועדיין זה נשאר בגדר נס גלוי ומופלא; אך כדי
 להעמיד את האדם בנסיון יש נפ"מ בין תיבה קטנה לגדולה. אילו היה הקב"ה מצוה את נח
 לבנות תיבה קטנה, היו הכל רואים את הנס באופן מוחשי. עכשיו שנצטוו לעשות תיבה
 גדולה, אף שבדרך הטבע בודאי אינה מספיקה, כבר יוכלו לטעות ולומר שאין כאן נס אלא
 טבע. ובכך נשארתי בידי האדם הבחירה שהיא יסוד כל הבריאה כולה.

יסוד זה אנו מוצאים גם במה שנצטוו נח לצפות את התיבה מבית ומחוץ בזפת.
 ופרש"י: "בתיבתו של משה ע"י שהיו המים תשים דיה בחומר מבפנים וזפת מבחוץ... אבל
 כאן מפני חוזק המים זפתה מבית ומחוץ". ולכאורה, יש להקשות, מה יוסיף הציפוי
 מבחוץ ומבפנים, הרי בדרך הטבע בודאי לא היה בכוחו להגין על התיבה, כדמצינו בחז"ל,
 "שהכל נמס ממי המבול! אלא זה מה שהתבאר לעיל שדרך הקב"ה למעט בנס. ולפיכך,
 מכיון שנראה ציפוי של זפת בתיבה כבר היה מקום לרוצה לטעות לחלוק ולומר שלא היה
 בזה נס.

ויש לומר על פי מה דלמא נזכרת הבית
 ריש הפרשה, חכו תמלית דצרו, דכמו
 שהאדם פועל בעצמו על ידי הרגלו כמעשה
 הרעים ועושה בעצמו טעם שמי להיות טעמו
 משפוקק ונמשך לעשות כמעשהו, כמו כן
 פועל כמעשהו בכל העולם, דלפילו אם חוטא
 בלינעא, מכל מקום על ידי המשכו אחר אצו
 רעה הוא מגביר כחה של התאוה עד
 שמשריש זה בטבע של כל הצרכים להיות
 טבעם נמשך לזה יותר ממה שהיה מקודם,
 כי כן יסוד המלך בהטעו טעם לכל צרכיו
 להיות טבעם נשתנה ונמשך אחר מעשה
 האדם והרגלו, וכפי רוב עשיית האדם כן
 ישתנה טבע של כולם, ולא לצד צרכיות החיים
 אלא גם צדוממים נעשה טבע חדש הגורמים
 להשוכן בתוכם להיות להם נטיה לזה, עיין
 שם עוד דברים נפלאים שמציא ראיות על
 כל זה.

בנסיון זה אנו באים ממש מידי יום. הנה כאשר יורד מן השמים, מודים כולם
 ואומרים שזהו נס ומפת להשגחת הבורא ית"ש. לעומת זאת, כאשר ה' מוציא לחם מן
 הארץ, אין אנו מבחינים כלל בהשגחת הבורא אלא חושבים שזהו מדרך הטבע. האמת
 היא, שאין כל הבדל בין לחם שיוצא מן השמים לבין לחם העולה מן הארץ - הכל נס ולא
 טבע. רק לגבי בחינת האדם והעמדתו בנסיון ישנו הבדל בזה. בלחם היוצא מן הארץ יש
 מקום לטעות. לכן באמת נותן לנו ה' לחם מן הארץ ולא מוריד בכל עת מן השמים, אבל
 המתבונן יראה כי גם צמיחת החטה כולה נס וכמ"ש בספר "חובת הלבבות" (בשער
 הבהטחון פי"ג) וז"ל: כאשר נראה הגרגיר האחד מן החיטה מצמיח שלוש מאות שבולים
 ובכל שבולת שלושים גרגרים, ויהיה הגרגיר האחד סיבה לעשרת אלפים או קרוב לחם,
 היעלם כי כח הגרגיר חלוש מעשות כמות זה, וכן שאר הגרגירים הזרועים ונטועים". רק
 למי שאינו מתבונן יש מקום לטעות ולהשיב שאין כאן נס.

וכן הנהגת השי"ת בכל הבריאה כולה: מצד אחד קימ"ל שמוזנותיו של אדם קצובין
 ולו מרי"ה ועד ראש השנה (ביצה ט"ז), ולא תועיל טרחתו להרבות פרנסתו. אלא שמ"מ חייב
 אדם להשתדל להשיג טרף מזונות ופרנסה, למעט בנס, כדי שתהיה לו אפשרות לבחור בין
 טוב לרע. וכן המזון עצמו שאנו אוכלים, זהו נס גלוי שכן רק על מוצא פי ה' יחיה האדם.
 ברם, כדי שתהיה לנו בחירה, נתנו לנו מקום לטעות.

וזאת היא עיקר עבודת האדם בעולמו, לדעת ולהבין כי הכל נס ואין כלל מקום לטבע.
 כל מציאות הטבע היא רק להטעות ולהעמידו בנסיון. בזה מתבאר מה שטאמר כאן על נח:
 "את האלקים התהלך נח". נת ידע שאין לו שום כח עצמי ושכל מה שיש לו זה רק מאיתו
 יתברך. לכן זכה לסייד מרובה ביותר. ולפי"ז נראה לבאר דברי הנביא ישע"י (פרק ס"יו):
 "ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי". מי הוא זה שחרד על דבר ה' - "עני ונכה
 רוח". כאשר אדם מרגיש שאין בכוחו להשיג מאומה, וכל מצבו בגדר עני ונכה רוח שאין
 בידו רק לבקש מה' הוא נקרא "חרד על דברי". הוא זוכה שה' יקיים בו "אל זה אביט".

ויש להמשיך על פי דרכו של הבית הלוי,
 דבר לעומת זה, ומדה טובה מרובה,
 דע"י מעשים טובים של תורה ומצוות פועל

קדושה גם בהמיצה שיקלט דוקא הטורים,
 וכמוכר לעיל. ויהא ללא טרם נח בעצמו
 לצדוק כל מין אלא העבירן לפני המיצה,
 נראה משום שהיה עוסק בצורה ופטור מן
 המצוה אם אפשר ע"י אחרים, וכאן היה
 אפשר ע"י המיצה].

וזוה הציבור בגמ' תענית (טו.) דצימו של
 אדם וקורות צימו מעידים על מעשהו,
 דע"י מעשהו של אדם צין לרע וצין לטוב,
 נעשה רוח שמשריש גם צכותל צימו טבע
 חדש של השוכן בתוכם צין לטוב וצין לרע
 ח"ו, ואין הפסד דיעיד הבית, אלא שעל ידי
 הטבע שנעשה על ידי פעולות האדם ששוכן
 שם, זה יהיה העדות מה היה ההתנהגות
 בצית זה.

על כל טבע הבריאה לימשך אחר קדושה
 אפילו על הדוממים. ובאמת כן מצינו בכמה
 מקומות בחז"ל, וכמו בהמורו של ר' פינחס
 צן יאיר (סולין ז.) ושאר מקומות, דעל ידי
 פעולות טובות של האדם גורם אפילו
 להבהמות למשכס בדרך טוב, וכן ראיתי
 פעם בשם הגר"א דלו יעיר אם היו צונים
 צית מדרש רק עם מחשבות קדושות זה
 היה גורם שלא יהיה שום מחשבה זרה
 צביהמ"ד זה.

ולפי זה יש לומר דודאי המיצה היה קולט
 רק הטורים, אבל מהיכן הייתה
 המיצה טבע של קדושה, רק משום שנת
 למד תורה וידע כל ההלכות אזה טהור
 ואזה טמא, ועם לימודו פעל טבע של

3

וזה הביאור בקדושת לוי על אבות (פרק
א' משנה ד') להנתיב שיעסקו בהם

במנוח השי"ת עתידין הם שילכו לארץ
ישכאל ולכאורה יפלא, האם יהיה מחסור
במים בא"י לעמיד לבא שגריסים להביא מחוץ
לארץ, אולם לפי הנ"ל ייחא, לפני המעשים
טובים של האדם נשרש גם בקורות ביתו
טבע של קדושה, אם כן גם זה שייך לא"י
לעמיד לבא, דאין זה סתם עמים ואזנים,
אלא נעשים חפצי קדושה, וממילא מן הראוי
שהאדם שגרים הקדושה הוא ימשיך לישב
שם. וכן מצינו בנד הטוב דאפילו במלבושיהן
של נדיקים שורה רוח קדושה כדאיחא בחתם
סופר פה"ת פ' תולדות ד"ה הלא עי"ש.

9

ובן יש לבאר מה דאיחא בגמ' סוטה (ג.)
ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת
קול יוצאת ואומרת בית פלוני לפלוני.
דבשלמא הדברים אחרים שמכר שם בת פלוני
לפלוני ושה זה לפלוני מכרזים זאת קודם
יצירתו דהם נכללים בעיקר בריאת האדם,
ולמו דאיחא בזה"ק דהנשמה של האיש
ואשה הוה חד נשמה, וכן פרנסתו של האדם
נברא עמו כדאיחא בחובת הלבוש, דבכל
יום שנקנצ להאדם לחיות נברא פרנסתו עמו,
// אבל מה נוגע להכריז קודם יצירתו איזה
בית יהיה לו.

ויש לומר על פי הקדושת לוי (פרק בראשית
ג. א) שמביא בשם הוזהר הק' (ח"א)
ד. דמכלית הנריאה היא שהאדם יתקן ויברר
ה. הנילוות לשרשם, וידוע מה שפירש
הבעש"ט הקדוש את הפסוק ביהלים (ו.)
כ. מה' מעדי גבר כונו, דכל מקום שהאדם
דורך הוה בהשגחה פרטית ולא הוה בסתם,
וממילא בכל מקום שהולך נריך לכון ולחקן
ד. הנילוות באותו מקום דבדאי בא שם
בהשגחה לתקנה שזוהו לורך לנשמתו, ועי'
בספר ויואל משה (מאמר ב' אות קי"ח) מה
שמפרש בזה. חוה הביאור כאן, דהבית של
האדם ששם נעשה רוב מעשיו של חיו,
בדאי אץ זה מקרה שהוא נמצא בבית זה
ולא באחר, אלא אדרבא הוה שם בהשגחה
עליונה שנשמתו נריך לתקן ולברר הנילוות
שנמצאים שם, חוה עיקר התיקון לנשמתו,
ומשום הכי יש לורך להכריז זה גם כן קודם
יצירתו דזהו עיקר העבודה שלו. [ועיין
ביערות דבש דרוש א' עוד בענין זה].

ובזה ניין הנרבה שמזכרים לחתן וכלה
שזכו לננות בית נאמן, דלכאורה מה
משמעותו של בית נאמן. ולפי הנ"ל יש לומר
דעכשיו הם איש ואשה ואוכלים ושומים
וישנים ועושים כל מעשיהם בבית חדש שלהם,
ומשום כן מרמזים להם שיעשו על ידם רק
מעשים טובים בקדושה וטהרה וכל מעשיהם
יהיו לשם שמים, דעל ידי מעשיהם יושפע
גם לקורות בתיהם טבע חדשה של נטיה
לעובד שיכול להשפיע על שאר בני אדם שיבואו
לביהם, ולא חבו שגם בתיהם יזכה לבא עמהם
לעמיד לבא לארץ ישראל שנעשה ספק של
קדושה וכנ"ל.

16

וביינו דאיחא בגמ' ברכות (ו.) כל המשמח
חתן וכלה כאלו בנה אחת מחרבות
ירושלים, דאם משמחים חתן וכלה בדברים
אלו, דאם יתנהגו כדבעי יזכו שגם בתיהם
נעשים חפצי קדושה ויבאו עמם לארץ ישראל
לעמיד לבוא, והסתן והכלה יקבלו על עצמן
לנהוג כן, אז בודאי יזכו לזה ויבא בתיהם,
ועל ידי זה נבנה מחרבות ירושלים.

3/

10

ויבא נח וגר אל התבה מפני מי המבול (ז. ז). וברש"י: אף נח מקטני
אמנה הרי מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לחבה עד שדחקהו המים.
ובמדרש כאן (לב, ו) נאמר זה בלשון "מחוסר אמנה ה"י". ובאותו הלשון "מקטני
אמנה", מצינו כן בגמ' סוטה מה: תניא רבי אלעזר הגדול אומר כל מי שיש
לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה.
מצינו אצל הכלל ישראל כשאמר להם משה כי פקד ה' את בני ישראל,
נאמר (שמות ד, לא) "ויאמן העם וגר וישתחוור", ואחרי זה נאמר עוד פעם
בקריעת ים סוף (שם יד, לא), "וירא ישראל את היד הגדולה וגר ויאמינו בה",
וכבר יש שואלים, מה חידוש כאן המקרא שהאמינו עכשיו בה', הרי כבר גם
בתחילה נאמר עליהם "ויאמן העם". ומה זה שחזר ונשנה?
אנלם, דרגות דרגות הן במדת האמונה. והטבא זצ"ל מקלם (פעמים נאמר
זה בשם הגר"י מסלנט ז' ל) ביאר זאת במשל, יש ושואלים לאדם על מי שהוא,
על סמכותו ונאמנותו, הלה משיב: כן ודאי, איש נאמן הוא, והנה כשפלוני יבא
אל זה המעיד על נאמנותו וישאלהו להלוות לו איזה סכום כסף, יתן לו ויתחזר

6

11

ויתן, כי הרי הוא מחזיק אותו באמת לבטוח ונאמן, ואף על פי כן, אם באיזה פעם יבא הלה וישאלהו על איזה סכום יותר גדול מרגיל, אזי כבר יחשוב ויתזרר ויחשוב אלף פעמים, וכבר יתחיל להרהר ולהסתפק בעצמו על חוות דעתו, ויאמר לנפשו: מי יודע? האם באמת יש לסמוך עליו ולהאמין בו עד כדי כך? והנה את זה האיש נקרא בשם „מאמין ואינו מאמין“, אמנם סומך הוא ודאי על נאמנותו וכנותו של זה, כי הרי יודע הוא אותו, וכן היו דבריו ברור מלולו עליו מראש כי נאמן הוא, אלא שמדת אמונתו בו מוגבלת היא, אין הלה אצלו כענין „המונה בקופסא בטוחה“. כשבני ישראל באו בתוך הים, בטחו בה', השליכו על ה' יתבם עד כדי מסירות נפש, זה נקרא שאמונתם בה' היא במדת „כמונה בקופסא בטוחה“, והוא אשר חזר הכתוב ושנה „ויאמינו בה'“, — יותר מאשר מקודם, כי דרגות דרגות באמונה, עולות וגדולות עד אין סוף.

11

את אברהם אבינו ע"ה משבח הקב"ה על „והאמין בה'“ (בראשית טו, ד), ואמר הכתוב „ויחשבה לו צדקה“ — הקב"ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו (רש"י שם), הרבה היו אשר נתנו אמונתם בה', אבל אברהם, אמונתו הוא היתה כענין „המונה בקופסא בטוחה“, הלא הוא הרואה באצטגנינות שלו שבמזלו אינו עתיד להעמיד כן, והוא לא מהרהר כלום, אלא „והאמין בה'“ — „בטח שיעשה מה שאמר בלי ספק, אע"פ שהיה הדבר נמנע או רחוק אצל הטבע“ (ספורנו שם). זהו אמונה של „כמונה בקופסא בטוחה“, והיא תהלתו.

איך זה מתאים אשר נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, לא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, וכבר קוראים אותו „מקטני אמנה“? אין המדובר כאן על אמונה שלנו כפי המורגל בעולם, כי איך זה שייך שנביא ה' לא יאמין במציאותו ית', חלילה מזה, אלא על מדת הבטחון בה' והנאמנות לו ית' אנתנו מדברים, ובוה ודאי מדרגות מדרגות הן, ולא כולם היו גדולים בה, אברהם אבינו ע"ה הוא הנקרא מאמין גדול, המאמר „והעלהו שם לעולה“ לא הזינו כלום מאמונתו במאמר „כי ביצחק יקרא לך זרע“, נשאר חזק וקיים ונאמן לה', וזה שיא המדרגות אשר חשבה הקב"ה.

והוא ענין הגמ' סוטה הנצבת בראש דברינו, כי על עכשיו אמנם צריך האדם לבקש לו אכילתו ולהיות לו מוכן בסלו, וכן נאמר (דברים טו, יח) „וברכך ה'א בכל אשר תעשה“, אבל אל לך לדאוג דאגת מחר, ואם אמנם תאמר מה אוכל למחר, הנה אינך אלא מקטני אמנה. ואין הכוונה כי איננו מאמין חלילה, אלא שאם בטחוננו ואמונתנו על למחר איננו אצלו כ„פת בסלו“ הוא ודאי מחוסר אמונה הוא, לא בא לתכלית המדה, אלא מקטני אמנה הוא. והוא ענין אמרם (סליחות לחמישי) „אנשי אמנה אבדו“, נאבדה אותה האמונה בדרגות „מונה בקופסא“, ו„פת בסלו“.

והנה אצל יונה הנביא מצינו בחז"ל שקוראים אותו ג"כ מקטני אמנה. והנה יונה לא רצה ללכת בשליחותו של הקב"ה על שירא שלא תתקיים נבואתו,

כי הגוים קרובי תשובה הם, וה' רחום וחנון ונתחם על הרעה, ויהפך גלגל המערכה שלהם, [ויירא כי זה יהיה קטרוג וחיוב על ישראל שלא שבו מדרכם], וכן מצינו ג"כ במבול, שנאמר (ז, יב) „ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה“, וברש"י: „ולהלן הוא אומר ויהי המבול אלא כשהורידן הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה וכשלא חזרו היו למבול“. כן באמת צריכים להבין ענין יובא נח מפני מי המבול — שדחקוהו המים, כי לפני זה היה עוד חושב אולי יתעשת ה' ונתחם על הרעה, [וגם ודאי לא חיסר להתפלל ולהתחנן אל ה' על הארץ ולדרים עליה], וגם בעד ספקות והרהורים היוצאים ממחשבות כאלה, קראום חז"ל „מקטני אמנה“, עד כדי כך נתבעים על תוקף החזק של אמונה!

ובגמ' (ב"ב עה.) איתא מעשה דההו יתיב ר' יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים, לגלג עליו אותו תלמיד לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מנסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחוקק בהן ר' ברום כ' אמר להו הני למאן אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי, אמר לו ריקא אלמלא ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות. ולכאורה הלא אינו דומה שמיעה לראי, אלא שזו גופא היתה התביעה עליו, שהיתה צריכה להיות אצלו דברי חכמים כראיה ממש. גם משתם האמין ודאי, והרי במי שראה מלאכים אנו עסקינן.

ואיך שייך אצלו איתא איראמונה, אלא כדברינו כן הוא הדבר, שלזכות לקרא בשם מאמין באמת, דרוש שהאמונה תהיה אצלו חושית באופן כמאן „דמנת בקופסא בטוחה“, „אין א אייזערנע קאסע“, אם עוד יש אפשרות לאיזה חילוק באמונתו בין שמיעה לראי, כבר אין זה אמונה של „מונה בקופסא בטוחה“, של „פת בסלו“, אין זה כבר ממדת האמונה של א"א ע"ה, כבר הוא נקרא „מחוסר אמונה“! כבר אפשר להיות „נח צדיק תמים“, ולהיות מקטני אמנה, והדבר מבהיל.

5

(13) לפי דברי ר' חייא

ו, ח"ט... וזמן העוף (וכל אשר רומש על האדמה), שנים שנים באו אל נוח. הנה בעוף לא כתוב הטהרה, וסימני העוף זפק וקורקבנו נקלף סימנים שבפנים, ולא היה ידוע לנח. אבל בבהמות הסימן מעלה גרה ומפרנס פרסה (ויקרא שמיני, דברים ראה) סימנים שבמנוף, ואחרי זה כשעלו לתיבה ופרנסו י"ב חודש, וראה מי באו שנים ומי באו שבעה, או ידע כל הסימנים והמינים.

וכמו שכתבו התוספות פרק אלו טריפות, דכל הדורס מנחו גמירי להו, ודו"ק.

(14) כדברי ר' חייא

(ו, ח"ט) 1. כמו ברישא של הפסוק "מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר אינה טהורה". 2. חולין מג, ב: כלומר, סימנים אלה - בניגוד לסימנים של הבהמה והחיה - אינם ניתנים לגילוי מבחוץ. 3. בשעת כניסת העופות לתיבה, ולא היה לו איפוא, כל קריטריון לבחון איזה עוף טהור או טמא, אלא לפי המספר שהתיבה קלטה. 4. ולכן יכול היה נוח להבחין על פי הסימנים איזו בהמה טהורה או טמאה. לפי זה אף יובן מדוע בענין הבהמה הטהורה כתוב (פסוק ב') למעלה "תקף לרץ, ביטוי שאינו מופיע בפסוק ג' בענין העוף הטהור, כי את הבהמה הטהורה יכול היה נח לקחת על פי הסימנים, בעוד שידעו על העופות הטהורים היו רטרואקטיביים כמו שמבאר רבינו. 5. כשבמשך תקופה זו של שנים עשר חודש יכול היה נוח לבדוק כל מין ומין ולהכיר את סימניה. 6. וידע להגיע אל המסקנה כי סימנים אלה ואלה משותפים לכל העופות הטהורים (אלה אשר נכנסו שבעה שבעה), וממילא מהוים הם סימני העוף הטהור, לפיהם ניתן לבחון כל מין ומין כשמתעורר אצלו פסק. 7. חולין סא, א דה. כל עוף הדורס

טמא. ואם תאמר, והיכי קים להו לרבנן הך מילתא, וכי קניגי או בליסטרי היו שבדקו כל העופות טהורים, ואין שום עוף טהור דורס? הא אמר לקמן (דף סג, ב) דלעופות טהורים אין מספרו... ויש לומר דשמא קבלה היתה מימות נוח שהקריב מכל עוף טהור (בראשית ח, כ "...ומכל העוף הטהור, ויעל עולות במזבח"), ובדק את כולו ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס

(12) על דברי ר' חייא

בפי נח ויבא נח ובניו וכו' מפני מי המבול. ומלשון מפני מי המבול למדו חז"ל שלא נכנס נח אל התיבה אלא אחר שכבר ירד המבול בפועל המים דחקוהו ובמד"ר אמרו דאחר שבאו המים לקרסוליו נכנס ואמרו חז"ל הובא בפירש"י ו"ל כאן שאף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול עד שדחקוהו המים, ולכאורה כמו זר נחשב לומר על נח כן שהרי התורה העידה עליו שהיה איש צדיק תמים בדורותיו והקב"ה בעצמו הודיעו שיבא המבול לשחת כל בשר וצוהו על עשיית התיבה והיכי יתכן לומר עליו שהיה מקטני אמנה שיבא המבול.

ונראה דודאי נח היה מאמין באמונה שלמה שיבוא המבול (ומה שלא נכנס עד שהמים דחקוהו הוא משום שבאמת לא נתחייב עפ"י הדבור לכנס לתיבה אלא בזמן שעמידתו בחוץ תהיה בסכנה מחמת המבול) אלא שכ"ן הי' בהכרה שכלית ולא בהכרה חושית, שאילו גזר מלך בשר ודם שביום פלוני בשעה פלונית יהרגו את כל הנמצא בעיר פלונית לא היה ממתין מלברוח עד רגע האחרונה כי מרוב הפחד היה ממהר לברוח זמן גדול מקדם, אבל כאן שלא הי' אלא הכרה שכלית לא הטילה ידיעה זו עליו פוך נורא כ"כ שימהר להתחבא לפני בא המבול (וגם לאחר שהתחיל המריל לירד לא ראה אלא גשם שהורגל בו שאינו בחוקת סכנה) ואילו היתה האמונה חוקה ותקועה ביותר הי' ראוי שמפחד המבול יקדים ליכנס לפני הזמן שנתחייב בה ע"פ הדבור וזהו מאמין ואינו מאמין פי' מאמין בהכרה שכלית ואינו מאמין ממש כבהכרה חושית היינו כמכיר ביאת המבול בחוש.

(15) על דברי ר' חייא

כי יצר לב האדם רע מנעריו

האמרי אמת, וצ"ל היה אומר שעל כל אדם לדעת ולזכור שבטבע יצר לב האדם רע מנעריו, וצריך לעמוד על המשמר פן יתגבר עליו יצרו. וסיפור הסיפור הידוע מתנה"ק ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל שהיה מקורב למלך אוסטריה. פעם התעורר ויכוח בין שרי המלך, שאמרו שאפשר לשנות את הטבע, לבין הרבי ר' יהונתן שאמר בשם שלמה המלך החכם מכל האדם "אין כל חדש תחת השמש", את הטבע אי אפשר לשנות. המלך סיכם שבמשך חודש כל אחד יביא הוכחה לצדקתו.

רבי יהונתן שב ללימודו, שקע בתורה הקדושה ושכח מכל הענין, והי' היום באמצע לימודו קופץ עכבר על שלחנו, רבי יונתן גירשו, והלה חזר וקופץ על השלחן. לאחר מכן פתח את קופסת הטבק להריח והניחה על השלחן, והנה העכברון קופץ שוב, ובטרם הספיק לגרשו קפץ לתוך הקופסא, רבי יונתן מיהר וסגר את המכסה, הכניסה לכיסו, ושב ללימודו.

פתאום הגיע שליח מן המלך עם הזמנה למסיבה הנערכת בארמון המלוכה... רבי יונתן ישב ושוחח עם השרים, והנה פרצה המולה, לאולם נכנס חתול זקוף קומה, הולך על שתיים, וכידיו טס כסף קטן ועליו בקבוק וכוסות יין, החתול לבוש בבגדי מלצר, לראשו מצנפת אדומה ועליה חרותה הכתובת: "הטבע והשכל".

רבי יונתן שם לב שהשרים מכוונים מבטיהם אליו בחיוך נצחון. והבין שרצו להוכיח את צדקתם בויכוח שנערך בחודש הקודם. אימך

(16)

(15) בסי יקר

(16) ט ט ט

1 | וכן ומוֹרְאָכֶם וְחַתְּכֶם וּגְוֹי. אָף עַל פִּי
 שֶׁקָּבַר נֹאמֵר: "וַיִּרְדּוּ בְדִגְתַּת
 הַיָּם" וּגְוֹי (לְעִיל א.כ.ו). מִכָּל מְקוֹם הוֹסִיף כָּאֵן
 הַמּוֹרָא וְהַחֲתָת, לְפִי שֶׁהַתִּיר לְהִרְגֵם וְלֹאכַל
 מֵהֶם, וְלָמָּה יִלָּךְ הַשּׁוֹר לְטַבַּח וְלֹא יִמְחָה
 בְּבַעְלָיו, אִם לֹא כִּי יֵרֵ ה' עֲשֵׂתָהּ זֹאת, כִּי הִטִּיל
 מוֹרָא שֶׁל הָאָדָם עַל כָּל הַבַּעְלֵי חַיִּים, אֶל כָּל
 אֲשֶׁר יִחַפֵּץ יֵשֶׁה אוֹתָם. וְלְפִי שֶׁהַתִּיר הַרְיגַת
 הַבַּעְלֵי חַיִּים, סִלְקָא דְעֵתָךְ אֲמִינָא שְׁגָם הַרְיגַת
 אָדָם הַתְּרָה. תְּלַמּוּד לומר: "וַיֹּאֲךָ אֶת דְּמֹכֶם
 לְנַפְשֹׁתֵיכֶם" וּגְוֹי.

2 | וְיָמָּה שֶׁלֹּא הַתִּיר אֲכִילַת בֶּשֶׂר לְאָדָם, לְפִי
 שֶׁכָּל עַם הָאָרֶץ אֲסוּר לֹאכַל בֶּשֶׂר. אֲבָל
 נִחַ שְׁעֵסֶק בַּחֹרֶה הַתְּרָה לוֹ. וְהַמְּפָרְשִׁים נִתְּנוּ
 טַעַם לְדַבָּר. לְפִי שֶׁכָּל נִבְרָא נִזּוֹן מִמָּה
 שֶׁתַּחְתּוּי, כִּי הַדּוֹמָם הוּא הַפְּחוּת בְּכָל
 הַנְּמַצָּאִים, נִזּוֹן מֵעֲצוּמוֹתוֹ. וְהַצּוֹמֵחַ נִזּוֹן מִן
 הַדּוֹמָם, כִּי יִנְיָקְתוּ מִן הָאָרֶץ. וְכָל בַּעַל חַי נִזּוֹן
 מִן הַצּוֹמֵחַ. וְהָאָדָם, מִיַּן הַמְּדַבֵּר, נִזּוֹן מִן
 הַבַּעְלֵי חַיִּים. וְהִגִּי מְלִי קֶשֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה,
 וּבְשִׁלְמוֹתָו אֲשֶׁר עָלָיו הוּא נִקְרָא אָדָם, כִּי זוֹלַת
 זֶה הוּא נִמְשָׁל בְּכֹהֲמוֹת נְדָמָה, וְלָמָּה יֵאכַל אֶת
 בֶּן גִּילּוֹ, וְיָמָּה שֶׁלְמוֹת נְתוּסָף לְכֵן גִּילּוֹ
 כְּשִׁיאֲכַלְנוּ? כִּי כָּל מִזּוֹן מִתְּהַפֵּךְ לְטַבַּע הַנִּזּוֹן,
 וְאָדָם כְּשִׁיאֲכַל מִן הַבַּעְלֵי חַיִּים, נְתוּסָף שְׁלֵמוֹת
 אֶל הַחַי לְבֹא בְּמִדְרָגוֹת מִיַּן הַמְּדַבֵּר. אֲבָל אָדָם
 הַנְּמָשָׁל לְכֹהֲמָה, מֵה יִתֵּן וְיָמָּה יוֹסִיף לְנֹאכַל?
 וּבְדִרְךָ זֶה נֹאמֵר: "וְאָכַלְתָּ אֶת כָּל הָעֲמִים"
 (דְּבָרִים ז, טו), וּבְתִיב: "כִּי לִחְמֵנוּ הֵם" (בְּמִדְבָר
 יד, ט), כִּי אֲתָם קְרוּיִן אָדָם וְלֹא הָאֲמוֹת.

3 | מוחו, והחל לחשוב מה להשיב על הוכחתם. לפתע נהרו פניו, שלח
 ידו לכיסו והוציא את קופסת הטבק. פתח את המכסה, העכברון
 השבוי נמלט על נפשו... כהרף עין השליך החתול המאומן
 ו"המלומד" ארצה את טס הכסף והכלים, וידהר כחץ מקשת אחרי
 העכבר, עד שנעלם מעיני הרואים.

4 | האורחים נדהמו לראות, כיצד הפך החתול המנומס בין רגע לחית
 פרא המתנפלת על טרפה.

5 | השר הסביר לכולם את פרשת הענין, לחץ את ידו של הרב היהודי
 ואמר: אכן צדקת במשפטך, מה שיעשה הטבע לא יעשה השכל.

6 | כמו כן הסביר האמרי אמת, אסור לאדם לשכוח כי יצר לב האדם
 רע מנעוריו, וחייבים להיות ער כל רגע לכל יפילו לבאר שחת ח"ו.

(7)